

Pest visszavétele.

— A város krónikájából. —

Irta Váradi Antal.

Az 1542-iki sikertelen ostrom után feléje sem nézett Pest várának fölmentő sereg. Hatvan hosszú esztendeig maradt a város a török zavartalan birtokában. Nem sietett visszafoglalására senki.

Sajátságos ennek a két városnak a sorsa. Hányszor vannak két gazda kezén, s míg az egyikben a török az ur, a másikat a német bírja, vagy elvéve a magyar.

Erről a hatvan esztendőről alig van följegyezve valami. Egy történetíró azt mondja, hogy ennek a hatvan évnek a története éppen olyan üres és sivár, mint maga a város ez idő alatt.

Mert fogyott a nép, a magyarság s a németiség száma apadt, a törököké ellenben növekedett. 1598 szeptember 29-én Pálffy Miklós gróf és Schwarzenberg Adolf gróf ostrom alá vették Buda várát. Ekkor Pálffy azt a megbízatást kapta, hogy menjen át a Dunán és foglalja vissza Pestet. Nem sikerült. Buda ostromát is abba kellett hagyni, mert időközben a Szent Gellért-hegyen állott kis templomot a törökök váraacsá alakították át, s az ostromlók dolgát ezzel is jobban megnehezítették.

Ez a kis templom — jobban mondva kápolna — állítólag a Szent Gellért vértanúsága emlékére emeltetett annak idején. Élt pedig Budán egy Korrogáni nevű család, a melynek valamelyik őse a vértanu püspök halálharcakor még bántalmazta volna a haladoklót. Ezért az egész családján valami furcsa átok lebegett. Ha ugyanis a familia leszá-

mazottjainak valamelyike a kápolna közelébe ért, olyan rettenetes görcsei támadtak, hogy menten a földre kellett ülnie.

Ezt több krónikás följegyzí, hogy látta-e valamelyik, kérdés.

Négy esztendő telt el a Pálffy—Schwarzenberg-féle kísérlet óta, a mikor is a jól megerősített város fittyet hányt minden ostromnak, ekkor azonban lord Russworm generális jelent meg a vár alatt és azt véletlen szerencse folytán vissza is foglalhatta.

Ennek a visszafoglalásnak a történetét mondja el egy meglehetősen ismeretlen kuttó, Czernovitznak »De bello pannonico« című munkája.

Az ostromnak sokféle szerencsés körülmény jött segítségére.

Először is Hasszán pasa, a vár parancsnoka, ki-kirontott a várból, részint prédálás, részint a szomszéd erősségek nyugtalanítása okáért. Így találta Székesfehérvárat elhagyottan, gyengén védve s egy-kettőre benne is termett.

Jaj volt a város keresztény lakosainak, mert Hasszán durva, kegyetlen, embertelen zsarnok volt. Buda várában ekkor elegendő őrséget hagyván, Belgrád felé vonult, magával cipelve egy rakás keresztény foglyot. Ennek a portyázásnak a hírére sietett Russworm lord Győrből Buda alá, a hová Szent Mihály napjára érkezett. Első gondja volt a Duna-híd elfoglalása.

A híd a budai oldalon éppen oda torkollott, a hol a királyi istállók állottak valaha, az idő szerint pedig gabonaráktárak. A törökök veszettül védelmezték a magtárakat, de Russworm emberei széjjelkergették őket s a híd fejét elsüllyesztették. Ezalatt Schulz generális

a budai alsóváros kapuját berobbantotta s a törököket hátba támadta. Egy részük elesett, a másik megszaladt. Schulz nagy részüket a Dunába dobatta.

Ekkor a budai részről nem vihetvén segítséget a török, Pest ostromához láttak. Szárazon és vizen kezdték az ostromot. Russworm a Dunán uszó flottilát vezette, s leereszkedett vele a város nyugati faláig. Emberei magyarok, s ezekkel az ördögnek is nekiment volna. A török jól sejtette, hogy a hajón van a nagyobb veszedelem, mert ha a magyarok kiszállanak, akkor a gyenge nyugati falak és bástyák mihamar meg lesznek véve.

Schulz és Althan ezalatt a szárazföldön operáltak. Félkörben vették körül a várat s hevesen támadtak. Mögöttük a lovasság Thurn, Kollonits és Nádasdy vezetése alatt csak arra várt, hogy mikor törhet be a résen a gyalogosok és tüzeik nyomában. Mialatt a törökök a dunai flottilát támadták, Schultz a keleti oldalon létrákat támasztott a falaknak és egy-néhány száz emberével fenn termett.

A várvédők sortüzekkel fogadták az ostromlókat s rengeteg rudakkal igyekeztek leverni őket a fal tetejéről. De az esztergomi helyőrség volt ezen a ponton a támadó s az nem ijedt meg a golyózáportól, tartotta magát erősen, mialatt Althan emberei siettek a falon lévők segítségére s ezzel az ostrom sorsa el volt döntve.

Ezalatt a vár nyugati oldalán folyt a hajók ellen a harc. Russworm és magyar hajósai védték magukat a vár dunai kapuján kiönlő törökök ellen, mikor egyszerre ordítva menekül ki a várból a Schulz és Althan által üzött őrség. A hajókkal hadakozó törökök megrémülnek s mialatt a várból kirohant és

üldözött őrseget lövik, a Dunába taszigálják és belefojtják, ők az üresen hagyott kapun visszaro Hannahak a várba. Ott aztán szemközt találják magukat a győzőkkel, az esztergomiakkal, a kik a hajókról leszálló magyarokkal együtt két tűz közé fogják őket.

Russworm maga is kiszállott a hajóból s hirtelen a városban termett, a hol rettenetes volt már a mészárlás.

Russworm megfuvatta a kürtöket, hogy véget vessen az öldöklésnek. Halomszámra heverték a lesújtott török katonák az utcákon. A házak lángba borultak, a Szent Péter-utca — a későbbi hatvani — égett s a zsarátnok a még mindig hadakozók fejére hullott.

Végre megszűnt az ostromló győztes had dühe s vagy négyszáz török rémültem nenekült a templomba.

Akkor már odaért Russworm, a ki megadásra szólította fel a menekülteket. Meg is adták azok magukat szó nélkül és reszketve, de a generális megelégette a vérengzést. Szabadon eresztette mind a négyszázat s kikisértette a várból, át az újra helyreállított hidon egész a budai kapuig.

Nemes viszonzása volt a Hasszán czudarságainak, melylyel magyar foglyait Belgrádba őzipelte.

Égett a város, füstölögtek a romok. Ropogva döltek be az égő templomtetők. Alig hogy a templomot s a mellette lévő tornyot elhagyták a török menekülők, az is berokadt. Ezalatt pedig folyt a prédálás.

Északi zsákmány esett az ostromlók kezébe.

Vagy ezer lovat találtak a várban; sok ágyút és ruhaneműt, azonfelül aranyat, ezüstöt rakással.

Russworm generális azonban erőszakkal vette el a zsákmányoló magyar katonáktól a kineket. Csoda, hogy békén túrték.

A generális aztán nyomban a város megerősítéséhez fogott. A lőtt réseket fej-

talaztatta s a mellett naponta rohamokat intézett Buda ellen.

Ezalatt hidegre és zimankósra fordult az idő s a fölmentő török sereg érkezését is jelezték, tehát annak elébe kellett menni s így az ostrom félbenmaradt.

Pest várában magyar és német őrseget vegyesen hagyott Russworm, összesen tízezer embert, a magyarokat Örsi Péter, a németeket Strozza nevű olasz kapitány parancsolása alatt.

Mátyás főherceg ezalatt Budát lövette folyton.

Gimesgis kán, a török fölmentő sereg vezére végre Pest alá ért és a Rákoson veretett táborát. Russworm a pesti falak mentén állította fel a maga harcvezetést és megtámadta a törököt. Gimesgis azonban akkor már körülkerítette táborával a falakat és elébe ment a támadóknak. Russworm a budai ostromló sereg egy részét is magához vonta s német vétesekkel, Nádasdy, Thurzó és Pográny embereivel ment Gimesgis ellen. Ennek vagy harmincezer embere volt. A csata hamar kifejlődött.

A gyilkos tüzelés folytán, melylyel Gimesgis a Russworm hadát fogadta, annak első sorai szétverettek s a had egyik szárnya is hátrahúzódott. Ez által olyan zavar támadt, mely csaknem tönkretette az egész pesti sereget. Russworm a város felé húzódott vissza, Gimesgis nyomában. Sánczait folyton előre tolja és ágyuit utánuk vonszolja. Megállnak, eldörik a rettenetes tűzokádó hadszerszámokat s mennek tovább, előre.

Nagyszerű látvány volt — írja a krónika — Buda ostromát nézni a hegyről; Mátyás herceg alatt, keleten pedig a török ostromló hadát Pest előtt. Már tizenkét napja folyt Pest ostroma, mikor Mátyás főherceg parancsára Russworm és Schulz kirohantak a várból, hogy megsemmisítsék a

várossal szemben felvetett sánczokat. Az első támadó Kratz ezredes, a Schwarzenberg regimentjéből. Mint a vihar ugró repült a török sánczok felé embereivel, kiverte azok mögül a törököt és elfoglalta ágyuit. Nyomában Örsi nyomult embereivel, de ezek, Isten tudja miért, egyszerre, azt hívték, hogy valaki hátbatámadta őket, páni rémülettel megfordulnak és rohannak vissza a város felé.

Örsi tájtéző haraggal próbálja megállítani őket, elébük rohan, megáll a kapu alatt, kivont karddal kergeti őket vissza, s mikor látja, hogy a szó nem használ, a futók közé vág és szabdálja őket, hiába! A megbolondult menekülő sereg keresztülgázol rajta és eltapossa.

Hasztalan volt most már a Schulz és katonáinak hősiessége. Egyre több és több török nyomult a visszamenekültek nyomába, Kratz egymagában áll a sánczon, de egy lövés fejét roncsolja szét, holtan esik alá. Erre a németek is visszamenekülnek a városba. Oda-ben orditva tanakodtak a futás és zürzavar okairól. Senki sem tudott megmagyarázni semmit.

A városba vonult haderő nagysága azonban mégis arra bírta az ostromló törököt, hogy két nap mulva elvonult. Kétezer embert az ostromolt várba tudott bejuttatni, maga pedig Belgrád felé vonult el.

Ekkor Mátyás főherceg is abbahagyta Buda ostromát, egy több ezredből összeválogatott őrseget bízott a fiatal, de hősléki Prinzenstein Albrecht vezérletére, s maga elvonult.

Pest tehát megállta az ostromot, s a mieink kezében maradt 1603-ban. A szemközi vár azonban török kézen, állandó fenyegetésül magaslott fel a tuloldalalon. Az innensőn a magyarok birtokában lévő Pest farkasszem nézett vele s nem maradt nyugton.

Nap-nap után hadakoztak egymással a helyőrségek vitézei. Hol törökök törtek ki és

nyugtalanították a pestieket, hol a pesti őrseg lovagai szőlítették viadalra a budaiakat.

Egyszer — időközben tél lett s a Duna befagyott — Lechner kapitány, a pesti helyőrségből, kinyitatta a kaput, kirohant lovasaival s átvágtatott a jégen. Megtámadta a Mustafa fürdőjében gondtalanul ülő törököket s lekasabolta valamennyit. Volt azonban a fürdőben egy sereg asszony is, a kiket futni engedtek a várba. Jajgatásuk és üvöltésük sokáig hangzott által a csöndes jégmezőn.

Márcziusban aztán a Pestről Budára lőtt tüzes golyóbisok egyike a törökök budai puskapormalmába esett. Rettenetes volt a rombolás. A budai várfal tizenöt öl hosszúságban dől alá, s a házak megreszkettek. A résen át a pesti őrseg berohanást tervezett. Vagy ezer német s száz magyar lovas lopódzott át éjszaka a folyón, s alkalomra várt, hogy a résen berohanhasson. De a várbeli törökök észrevették a cselet, kémszemlére indultak, vagy hetven lovas, kisvártatva a pasa is utánuk indult egynéhány gyalog csapattal. A mieink korán támadtak, a pasa észbekapott, visszamenekült, s a támadásnak mindössze tizenkét fogoly és vagy husz ló elhozása lón az eredménye.

Pest a magyarok kezében maradt egész addig, a mig Hasszán új erővel nem jött a vár visszavételére. Ekkor valami Jagenreiter volt a vár parancsnoka, a ki annyira megijedt a törökök jövetelétől, hogy ágyustól, katonástól elmenekült, aláásatta a bástyákat és kivonulásakor nagyobb részét a levegőbe röpitette.

Ezért veszett el két évi birtoklás után Pest vára. De Jagenreitert Althan egynéhány vezéremberével elfogták s Esztergomban gyávaságáért halálra ítélték.

Igy foglalták el a mieink Pestet s így veszítették el azt a németek az Urnak 1605-ik esztendejében, szeptember ötödikén.